

Næringsundersøkelser i 10 distriktskommuner

Sammenstilling

Preben Woll Bostad
Rapport
April 2024

Innhold

Tabell og figuroversikt	2
Sammendrag.....	3
1. Innledning.....	4
2. Om næringsundersøkelsen og respondentene	5
3. Metode med svakheter	6
4. Kommuneadministrasjonen er mest fornøye, og gründere er minst fornøye.....	8
Forvaltningsrollen.....	9
Tjenesteproduentrollen	11
Entreprenørrollen.....	12
Juridisk handlingsrom	13
Økonomisk handlingsrom.....	14
Kommunens kompetanse og kapasitet	15
Næringsutvikling, stedsutvikling, tilflytting og bolig	16
Hva kan næringslivet gjøre?	20
Hva kan kommunene gjøre?.....	21
Forventninger vs. kapasitet og kompetanse i kommunen	23
Eksempler på tiltak som kan styrke den kommunale næringsutviklingsrollen	25
6. Ideer til videre kunnskapsutvikling.....	27

Tabell og figuroversikt

Tabell 1. Antall respondenter og roller	5
Tabell 2. Åpne spørsmål inkludert.....	7
Tabell 3. Skåre alle roller	8
Tabell 4. Avvik næringsliv, politikere og administrasjon	9
Tabell 5. Skår forvaltningsrollen	10
Tabell 6. Skåre Tjenesteproduentrollen.....	11
Tabell 7. Skåre entreprenørrollen	12
Tabell 8. Skåre juridiske handlingsrom.....	13
Tabell 9. Skåre økonomiske handlingsrom.....	14
Tabell 10. Skåre kompetanse og kapasitet.....	15
Tabell 11. Skåre andre påstander	16
Tabell 12. Skåre lavere enn 3.....	23
Tabell 13. Mulige tiltak per rolle og påstand.....	27
Figur 1. Påstander utledet av kommunens (3) roller og handlingsrom (3). (Distriktssenteret)	5
Figur 2. Samlet status av svar fra spørreundersøkelsene.....	6
Figur 3. Fordeling av svar mellom næringsliv og andel politikere/administrasjon	7
Figur 5. Tre kommunale utviklingsprofiler (ibid, s. 33).....	24

Sammendrag

Distriktssenteret har utviklet en digital spørreundersøkelse basert på kunnskap om kommunens samfunns- og næringsutviklingsrolle. Undersøkelsen ser på kommunens forvaltnings-, tjenesteprodusent- og entreprenørrolle sammen med kommunens økonomiske, menneskelige og juridiske handlingsrom. Vårt ønske er at næringsundersøkelsen skal bidra til å fremme arbeidet med næringsutvikling i distriktskommunene og styrke samarbeidet mellom kommune og det lokale næringslivet.

Målet med å utvikle de digitale spørreundersøkelsene har vært at kommunene skal få større innsikt i næringslivets behov og vurdere hvordan de kan legge bedre til rette for næringslivet i sin kommune. Undersøkelsene har blitt utviklet for å gi nyttig innsikt og kunnskap til arbeid med samfunns- og næringsplaner, prioriteringer av innsatsområder, tiltak og forbedringsprosesser.

Vi har tilgang til 940 svar fra gründere, næringsdrivende, politikere og ansatte i 10 distriktskommuner som har gjennomført næringsundersøkelser i perioden 2020-2022. Sammenstilling av data fra flere kommuner har ikke vært premiss for planlegging og gjennomføring av disse undersøkelsene. Vi mener likevel det er formålstjenlig å sammenstille data som forarbeid til videre kunnskapsutvikling og formidling.

Med denne sammenstillingen ønsker vi å få noen svar på hvordan distriktskommuner kan styrke samarbeidet med næringslivet og forbedre den kommunale næringsutviklingsrollen.

Resultatene peker på en generell nøytral tilbakemelding fra næringslivet om kommunens innsats. Svarene viser at mens ansatte i kommuneadministrasjonen og lokale politikere er mer tilfredse med kommunens næringsutviklingsrolle, er næringslivet mindre fornøyd, med gründere som de minst fornøyde respondentene. Dette mønsteret er konsistent over nesten alle undersøkte områder. Næringslivet verdsetter kommunens rolle som tjenesteprodusent, men etterlyser forbedringer på flere områder, inkludert bedre tilpassede reguleringsplaner, oppdatert planverk for nærings- og samfunnsutvikling, tydeligere informasjon om støtteordninger, og større vekt på lokalt næringsliv i offentlige anskaffelser. Næringslivet påpeker videre et behov for kommunikasjon og samarbeid, kommunal omdømmebygging, kompetanseutvikling, arbeid med stedstilørighet og generell bistand til næringsutvikling.

Sammenstillingen av dataene gir et grunnlag for videre kunnskapsutvikling på de områdene med forbedringspotensial som nevnt ovenfor, samt forskjellige oppfatninger av den kommunale næringsutviklingsrollen mellom politikere, kommuneadministrasjonen og næringslivet. Dette speiler tidligere forskning, som er utledet i rapporten. Det påpekes samtidig et kunnskapsgap spesielt rettet mot gründere i distriktene. Videre innsikt og tiltak på dette området kan ytterligere bidra til å styrke den kommunale næringsutviklingsrollen i distriktskommunene.

1. Innledning

Distriktssenteret sin forståelse av det kommunale arbeidet med næringsutvikling er at dette består av tre roller. Disse blir i litteraturen omtalt som henholdsvis forvaltningsrollen, tjenesteproducent-rollen og entreprenørrollen (Moen, 2011; Rønning 2009). Distriktssenteret mener dette er en hensiktsmessig inndeling av kommunenes arbeid med næringsutvikling. Når kjennetegnene ved de distriktskommunene som arbeider godt med næringsutvikling, belyses og drøftes, vil rollene sees i sammenheng med det lokale handlingsrommet til kommunene. Distriktssenteret legger til grunn at alle kommuner gjennom sitt arbeid med nærings- og samfunnsutvikling kan utgjøre en forskjell overfor det lokale næringslivet.

Kommunens rolle som næringsutvikler har blitt stadig mer kompleks de siste årene. Skillet mellom næringsutvikling og annen samfunnsutvikling har blitt mindre. Arbeid med næringsutvikling for femti år siden tok utgangspunkt i at om arbeidsplassene kom, kom folk. Å få folk til å komme, eller å ta seg av folk som kom, var ikke næringsutvikleren sin oppgave. I dag er arbeidskraft og kompetanse i langt større grad en knapphetsfaktor, og det å lykkes med næringsutvikling handler derfor om noe mer enn å bidra til å skape arbeidsplasser. Det er viktig at et lokalsamfunn er attraktivt for både arbeid og bosted (NOU, 2023:9, s.11).

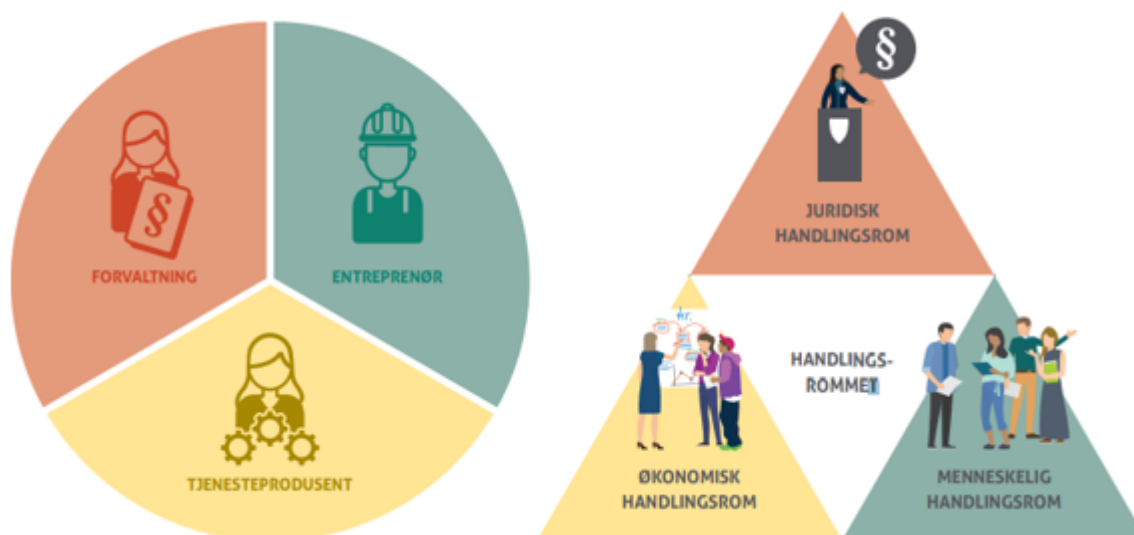
Distriktssenteret har tilgang til 940 svar fra 10 anonyme næringsundersøkelser utført i perioden 2020-2022 fra kommuner på [sentralitetsnivå](#) 5 og 6, altså de minst sentrale kommunene. I denne rapporten vil vi analysere dette datamaterialet. Det vi ønsker å se nærmere på er:

Hvordan kan distriktskommuner styrke samarbeidet med næringslivet og forbedre den kommunale næringsutviklingsrollen?

For å svare ut dette vil vi se på hvordan distriktskommunene skårer aggregert på næringsundersøkelsene og deretter koble det til kunnskap Distriktssenteret har på den kommunale næringsutviklingsrollen. Å svare på dette vil vi se på hvordan distriktskommunene skårer aggregert på næringsundersøkelsene og deretter koble det til kunnskap Distriktssenteret har om den kommunale næringsutviklingsrollen.

2. Om næringsundersøkelsen og respondentene

Spørsmålene i Distriktscenterets næringsundersøkelse er basert på sammenstilt kunnskap om den kommunale næringsutviklingsrollen. Illustrasjonen under viser hovedelementene:

Figur 1. Påstander utledet av kommunens (3) roller og handlingsrom (3). (Distriktscenteret)

Før gjennomføring ble spørreundersøkelsen testet og justert etter dialog og tilbakemelding fra kommunene og fylkeskommunene. Det bidro til at noen kommuner valgte å inkludere tilleggsspørsmål om entreprenørrollen, oppfatning av politikernes næringsfokus, rekruttering og tilflytting samt næringsutvikling sett i sammenheng av boligtilbud, inkludering og stedsutvikling.

Det var kommunene selv som sendte ut undersøkelsen, vanligvis i samarbeid med Distriktscenteret og fylkeskommunen. Respondentene ble mobilisert til å svare gjennom en rekke ulike metoder, inkludert e-post, telefon, sosiale medier som Facebook, samt annonsering i lokalaviser og på lokalradio. Innsatsen ble ytterligere forsterket ved at flere ordførere signerte den digitale invitasjonen om deltagelse, hvilket forsterket undersøkelsens tyngde fordi ordfører engasjerte seg direkte. For å øke responsraten ble det også gjennomført purringer og utnyttet eksisterende nettverk for å oppnå en bred og representativ deltagelse.

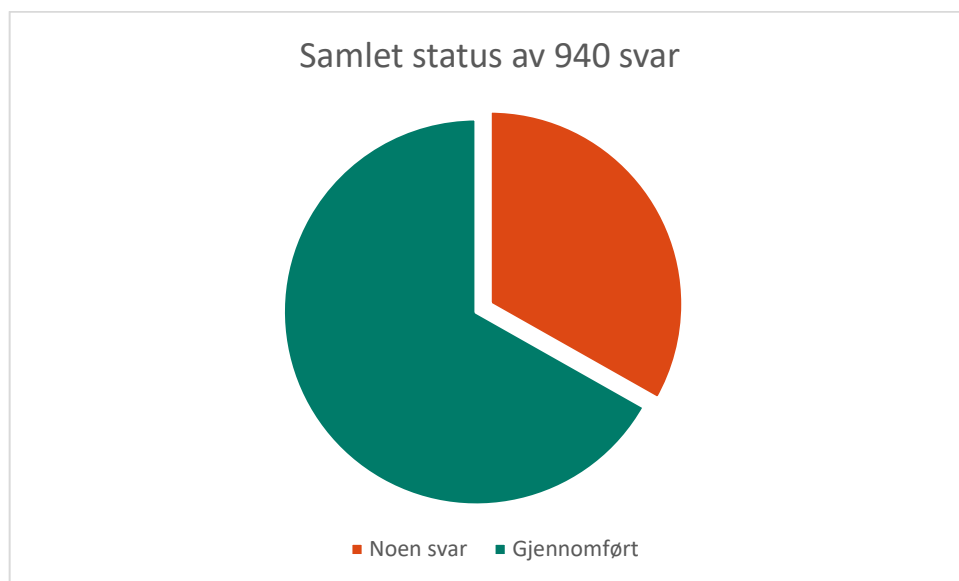
Respondentene har tatt stilling hvor enige de er i nærmere 30 påstander om kommunens roller og handlingsrom (se vedlegg 1 for detaljer). Respondentene representerer gründere, næringsdrivende, politikere og ansatte. Slik fordeler respondentene seg på de ulike gruppene og kommunene:

Bakgrunnsvariabler	K-1	K-2	K-3	K-4	K-5	K-6	K-7	K-8	K-9	K-10	Sum
Gründere /etablerer	26	9	50	11	5	15	21	20	25		182
Næringsliv 1-4	53	18		13	13	25	89	59	37		307
Næringsliv 5-9	12	11		0	2	11	14	18	13		81
Næringsliv 10+	24	16		2	2	21	10	14	7		96
Politikere			12			15	11	15			53
Administrasjon		1	21					10			32
Næringsdrivende 2 år +			75				91				166
Næringsdrivende 2 år -			10				13				23
Nærings og innbyggere										34	
Totalt	115	55	168	26	22	87	249	136	82	34	940

Tabell 1. Antall respondenter og roller

Undersøkelsene er gjennomført med programvaren SurveyXact. Respondentene har svart på både åpne og lukkede spørsmål. Svarene er anonyme og ca. 1/3 av respondentene har ikke svart på alle spørsmålene i

undersøkelsene. «K-7» består av 2 kommuner som hadde en næringsundersøkelse. Det vil si at det var 10 næringsundersøkelser fordelt på 11 kommuner.

Figur 2. Samlet status av svar fra spørreundersøkelsene

3. Metode med svakheter

Sammenstilling av data fra flere kommuner har ikke vært premiss for planlegging og gjennomføring av de 10 næringsundersøkelsene med 11 kommuner. Vi mener det likevel er formålstjenlig å sammenstille data som forarbeid til videre kunnskapsutvikling. Analysen bidrar til å belyse hvordan ulike kommuner tilnærmer seg og håndterer næringsutvikling.

Våre data kommer fra spørreundersøkelser utført i ti distriktskommuner. Det er noen variasjoner i spørsmålene mellom kommunene, noe som kan påvirke dataenes sammenlignbarhet og vår analyse er ikke forskningsmessig valid. Vi anser likevel dataene som pålitelige, særlig siden svarprosenten er høy og det er kommunene som har foretatt disse undersøkelsene. Det har vært relativt store lokale tilpasninger i hver enkel undersøkelse, noe som har gjort det utfordrende å sammenligne på en ordentlig måte. Hvis alle påstandene i undersøkelsene var helt like ville analysen vært mer troverdig og objektiv.

Tabellen under viser hvilke åpne spørsmål som inngikk i hver kommunes undersøkelse:

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Forvaltningsrolle	x		x						x	
Tjenesteprodusentrolle	x		x						x	
Entreprenørrolle	x		x						x	
Anbudsprosesser			x							
Økonomisk rolle	x		x						x	
Kapasitet			x							
Myk næringsutvikling (nærings- =samfunnsutvikling)	x									
Samarbeid kommune og næringsliv	x								x	
Din bedrift bidra som samarbeidspartner til kommunen? Hva kan næringslivet gjøre?	x						x		x	
Andre innspill om næringsutvikling?	x	x		x	x	x	x	x	x	

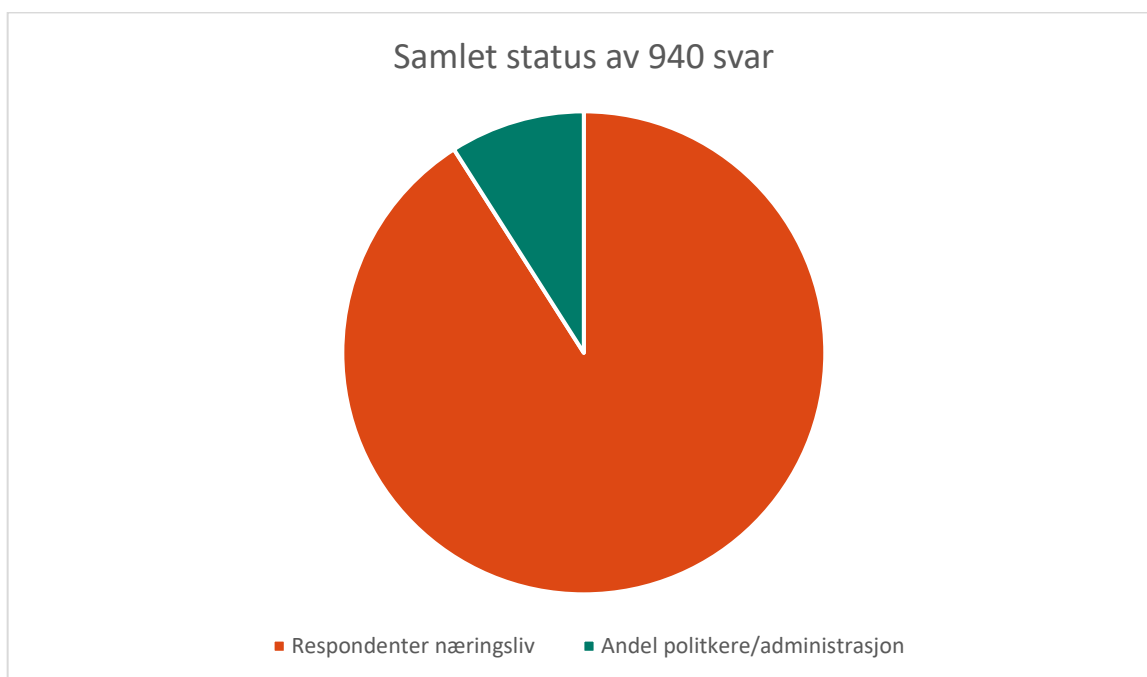
Vurdering for vekst og positiv utvikling for din bedrift`?		x		x	x	x	x	x	x	
Hva skal til for å utløse vekst og positiv utvikling for din bedrift?		x		x	x	x	x	x	x	
Utfordringer for din bedrift /planer		x		x	x	x	x	x	x	
Bedriftssamarbeid (tvers av kommunegrenser og/eller i kommunen)				x	x			x		
Hvilke tiltak bør settes i gang for å få en positiv utvikling i næringslivet i årene som kommer		x		x	x	x	x	x	x	x
Innspill: Næringsutvikling på en bestemt lokasjon										x

Tabell 2. Åpne spørsmål inkludert

Spørsmålene har ikke blitt stilt i samme rekkefølge i hver kommune. Det har også utfordret oss i analysearbeidet.

Vi har analysert dataene ved å sammenligne gjennomsnitt og utføre kvalitative analyser der det passer, siden det er både lukkede og åpne svar i undersøkelsen. I denne perioden var utfordringer med Covid-19 utbredt. Flere av respondentene uttrykte spesielle utfordringer knyttet til dette, men det er ikke med i analysen, da det er utenfor formålet med rapporten. Vi tok hensyn til personvern ved å analysere data på gruppenivå som nyetablerte bedrifter, små (1-4 ansatte) og større (5+ ansatte) næringslivsaktører, lokale politikere og kommunal administrasjon. Dette sikrer at svar fra enkeltpersoner ikke kan identifiseres.

Det er relativt få respondenter fra kommuneadministrasjoner og politikere. Dette bidrar til at usikkerheten med å sammenligne disse med totalen og næringslivet er relativt sett høyt. Slike analyser må tas med en klype salt, og viser kanskje til noe interessant, men det kan ikke påpekes en pålitelig korrelasjon.

Figur 3. Fordeling av svar mellom næringsliv og andel politikere/administrasjon

Vi lastet ned rapporter for ulike grupper som gründere, næringsliv (1-4 ansatte, 5-9 ansatte, 10+ ansatte), politikere og administrasjon. I totalrapporten filtrerte vi ut svar fra innbyggere og ekskluderte valget «vet ikke» (Likert-skalaens nummer 6) for å unngå skjevheter i gjennomsnittsberegningen. Som tabell 1 viser er det flere undersøkelser med forskjellige bakgrunnsvariabler angående næringslivet. I tabellene nedenfor

hensyntar «Skår» den totale skåren for alle respondentene inkludert «næringsliv 2 år +» og «næringsliv 2 år-».

Gjennomsnittsskåren som presenteres i neste kapittel på en skala fra 1 til 5, der svarsalternativene var 1 «helt uenig», 2. «litt uenig», 3. «nøytral», 4. «litt enig» og 5. «helt enig». Vi bruker en fargeskala i tabellene for å visualisere svarene: Rød indikerer "helt uenig" (1), grønn viser "helt enig" (5), og en nøytral, gjennomsiktig farge representerer en score på 3,3.

På grunn av variasjon i spørsmålsstillingene og strukturen i undersøkelsene var det uhåndterlig og tidkrevende å laste ned rådata til Excel for alle undersøkelsene. Ingen undersøkelse var identisk i oppsett, og det ble ikke vektlagt svar fra spesifikke kommuner. Dette fordi respondentantallet varierte betydelig mellom kommuneundersøkelsene. For å sikre en balansert analyse, har vi vektet hver undersøkelse likt, uavhengig av respondentantall i den aggregerte analysen. Målet er å identifisere overordnede trender og mønstre som er konsistente på tvers av alle undersøkelsene. Vi plottet data fra filtrerte bakgrunnsvariabler fra SurveyXact manuelt inn i et Excel-dokument. Standardavviket for det aggregerte datasettet er 0,5, noe som indikerer konsistente svar fra respondentene.

4. Kommuneadministrasjonen er mest fornøyd, og gründere er minst fornøyd

Svarene viser at ansatte i kommuneadministrasjonen og de lokale politikerne er mer fornøyd med det kommunen gjør, enn det næringslivet og gründere er. Dette mønsteret går igjen på stort sett alle områder i undersøkelsen. Det næringslivet er mest fornøyd med er kommunens rolle som tjenesteprodusent. Alle respondentgruppene gir kommunens juridiske rolle lavest skår.

I tabellene under viser røde ruter svarene helt uenig" (1), grønn viser "helt enig" (5), og en nøytral, gjennomsiktig farge representerer en score på 3,3. Valget "vet ikke" (6) er utelatt for å sikre en mer representativ vektning av svarene.

For vår problemstilling, er det særlig relevant å se på påstander med en gjennomsnittsskåre under 3, da dette indikerer områder der kommunen kan forbedre seg. Påstander som skårer over 3,5 antyder en positiv oppfatning av kommunens rolle.

Tabell 3 viser samlet skår for alle områdene, i tillegg til skår fra hver av respondentgruppene:

Roler	Gründere/ etablering/ vurdering						
	Skår	Nærings- -liv 1 -4	Nærings- liv 5-9	Nærings- liv 10+	Politikere	Adm	
Forvalter							
Totalt	3,0	2,8	3,2	3,0	3,0	3,6	3,6
Tjenesteprodusent							
Totalt	3,3	3,2	3,7	3,4	3,7	3,6	4,1
Entreprenørrolle							
Totalt	3,2	3,0	3,3	3,5	3,3	3,5	4,3
Juridiske							
Totalt	2,8	2,6	2,9	2,8	2,8	3,6	3,3
Økonomiske							
Totalt	3,2	3,0	3,3	3,3	3,1	3,9	3,9
Kompetanse og kapasitet							
Totalt	3,0	2,8	3,0	3,0	3,1	3,4	3,7
Alle roller	3,1	2,9	3,2	3,2	3,2	3,6	3,8

Tabell 3. Skåre alle roller

Det er små variasjoner i tilfredshet med den kommunale næringsutviklingsrollen på tvers av alle kommuner. Generelt sett er skåren omkring 3, noe som indikerer en nøytral holdning blant næringslivet, med unntak av politikere og administrasjon som er mer positive. Administrasjonen er mest fornøyd, mens gründere er minst fornøyde. Gjennomsnittet for alle roller er 3,1.

Det er størst sprik mellom respondentgruppene i vurderingen av kommunens entreprenørrolle, med 1.3 poeng forskjell mellom laveste og høyeste skår. På de andre områdene er det 0.8 og 0.9 poeng forskjell.

Alle respondentgruppene gir kommunens juridiske rolle lavest skår.

Hvis vi ser på avviket mellom politikere og administrasjonen på den ene siden, og de andre respondentene samlet, er også entreprenørrollen interessant:

Roller	Avvik næring og politikere	Avvik næring og admin
Påstander om kommunen sin rolle som forvalter	0,7	0,7
Påstander om kommunen som tjenesteprodusent	0,1	0,6
Påstander om kommunens entreprenørrolle	0,2	1,0
Påstander om kommunens juridiske handlingsrom	0,8	0,6
Påstander om kommunens økonomiske handlingsrom	0,8	0,7
Påstander om kommunens kompetanse og kapasitet	0,4	0,7

Tabell 4. Avvik næringsliv, politikere og administrasjon

Forskjellen mellom *administrasjonen* og næringslivet er på et helt poeng for entreprenørrollen. Også for de fem andre rollene og områdene er det 0,6 eller 0,7 poeng forskjell, med den største forskjellen mellom *politikere* og næringslivet.

I tabellene under presenterer vi skår for de ulike påstandene for hver av kommunens roller og handlingsrom.

Forvaltningsrollen

Totalt sett er skåren for kommunens forvaltningsrolle nøytral. Politikere og administrasjonen viser imidlertid høyere tilfredshet. Fra de åpne svarene uttrykkes det behov for oppdatering av kommunens planverk og reguleringsplaner, med et spesielt fokus på strategisk næringsplanlegging. Deriblant mangel på egnete boliger, boligtomter og attraktive tomtearealer. Respondentene etterspør mer kompetanse i og erfaringer fra næringsutvikling i kommuneadministrasjonen, samt bedre samarbeid og kommunikasjon mellom næringslivet og kommunen. Gründere og små bedrifter ønsker seg mer støtte og bedre tilrettelegging fra kommunens side.

Påstander om kommunen sin rolle som forvalter	Gründere						
	Skår	/etablering /vurdering	Næringsliv 1-4	Næringsliv 5-9	Næringsliv 10+	Politikere	Admin
1. Kommunen er opptatt av å ha ledige næringsarealer	3,1	2,7	3,2	2,7	3,4	4,1	3,9
2. Kommunen legger godt til rette for infrastruktur som er viktig for det lokale næringslivet	3,1	2,9	3,3	3,2	2,9	3,5	4,1
3. Kommunens reguleringsplaner er godt tilpasset næringslivets behov	2,9	2,7	3,0	2,9	2,8	3,4	3,6
4. Det er lett for næringslivet å komme i kontakt med rett saksbehandler/ansvarlig i saker som er viktig for næringslivet	3,1	2,7				4,7	3,1
5. Kommunen har et oppdatert planverk for arbeidet med nærings- og samfunnsutvikling	2,9	2,7	3,0	2,9	2,8	2,9	3,7
6. Kommunen er bevisst på at saksbehandling i saker som angår næringslivet skal behandles raskt	3,1	3,0	3,2	3,2	3,0	3,2	3,5
Sum	3,0	2,8	3,2	3,0	3,0	3,6	3,6

Tabell 5. Skår forvaltningsrollen

Spesifikke påstander som omhandler kommunens planverk og tilpasning av reguleringsplaner til næringslivets behov, mottar lavere skårer (2,9). Gründere og små bedrifter (5-9 ansatte) viser generelt lavere tilfredshet, spesielt med tilgjengelige næringsarealer og reguleringsplaner. Større bedrifter (10+ ansatte) er mer tilfreds, særlig med tilgjengeligheten av næringsarealer. Påstander om kommunens oppdaterte planverk for nærings- og samfunnsutvikling og tilpasningen av reguleringsplaner for næringslivet får generelt lavere skårer, noe som indikerer et forbedringspotensial.

Gründere skårer under 3 i de fleste kategorier, hvilket peker på en generell misnøye med kommunens næringsutviklingsrolle.

Næringsliv med 5-9 ansatte gir også lavere skårer på viktige områder, spesielt knyttet til tilgjengeligheten av næringsarealer og relevansen av reguleringsplaner.

Politikere og administrasjonen viser en noe høyere grad av tilfredshet med kommunens rolle, men visse områder, som oppdaterte planverk, mottar også her lavere skårer.

Blanke felt indikerer at det ikke var tilstrekkelig datagrunnlag for å gi en representativ vurdering, grunnet lavt antall respondenter.

Tjenesteprodusentrollen

Det er rollen næringslivet er mest fornøyd med. De fleste påstandene skårer over 3,4. Unntaket er kommunens evne til å formidle informasjon om støtteordninger, som skårer lavere på 2,9.

Påstander om kommunen sin rolle som tjenesteproducent	Skår	Gründere /etablering /vurdering	Næringsliv	Næringsliv	Næringsliv	Politikere	Admin
			1 -4	5-9	10+		
1. Kommunen har lett tilgjengelig førstelinje/veiledningstjeneste for eksisterende næringsliv	3,6	3,5	4,5	3,6	4,0	3,6	4,2
2. Kommunen har lett tilgjengelig førstelinje/veiledningstjeneste for etablerere/gründere	3,5	3,4	3,7	3,6	4,0	3,6	4,1
3. Kommunen er flink til å formidle informasjon om mulige støtteordninger for næringslivet	2,9	2,7	3,0	3,0	3,2	3,6	4,0
4. Alt i alt yter kommunen god service overfor næringslivet	3,4	3,3	3,5	3,6	3,6	3,4	4,1
Sum	3,3	3,2	3,7	3,4	3,7	3,6	4,1

Tabell 6. Skåre Tjenesteprodusentrollen

Det er særlig virksomheter med 1-4 ansatte som er positive til kommunens tjenesteprodusentrolle. Blant gründere og små bedrifter er det en generell misnøye med kommunens formidling av støtteordninger, med skåre på 2,7.

I de åpne svarene får kommunene ros for sin lett tilgjengelige førstelinje veiledningstjeneste for både eksisterende næringsliv og for etablerere/gründere, selv om gründere og lignende grupper er mindre fornøyd med denne tjenesten. Både små og større bedrifter er fornøyd med den generelle sørvisen kommunen yter overfor næringslivet. Samtidig kommer det fram behov for bedre informasjon og ressurser, veiledning og støtte, fokus på utvikling fremfor politikk, samarbeid og dialog, bedre tilrettelegging og responshastighet, forbedret kommunikasjon og informasjon, samt bekymringer knyttet til ulik behandling og favorisering.

Entreprenørrollen

Næringslivet er nesten like fornøyd med entreprenørrollen som tjenesteprodusentrollen. Gründere og mindre bedrifter er mindre fornøyd, spesielt i forhold til påstandene 1 og 4, hvor de skårer henholdsvis 2,8 og 2,9.

De åpne svarene viser til ønske om bedre tilpasning av arrangementer og tidspunkter, bredere fokus og støtte til eksisterende bedrifter, vektlegging av samarbeid, evaluering av kommunens innsats, omdømme og støtte, kompetanse og hjelp fra kommunen, nettverksbygging og samarbeid, samt manglende kunnskap om kommunens arbeid blant gründere.

Påstander om kommunens entreprenørrolle	Skår	Gründere			Politikere	Admin	
		/etablering /vurdering	Næringsliv 1 -4	Næringsliv 5-9			Næringsliv 10+
1. Kommunen arbeider aktivt for å engasjere næringslivet i den kommunale næringsplanen	3,2	2,8	3,2	3,5	3,5	3,6	4,2
2. Kommunen har god forståelse for behovene til det etablerte næringslivet	3,2	3,2	3,1	3,5	3,2	3,5	4,1
3. Kommunen har god forståelse for behovene til gründere/etablerere	3,2	3,1	3,2	3,4	3,2	3,5	4,1
4. Kommunen tar aktivt kontakt med næringslivet for å initiere utviklingsprosesser i saker som er viktige for det lokale næringslivet	3,4	2,9	3,5	3,5	3,5	3,2	4,7
5. Kommunen arbeider aktivt for å skape nettverk mellom næringslivet og kommunen	3,3	3,0	3,3	3,5	3,3	3,5	4,2
Sum	3,2	3,0	3,3	3,5	3,3	3,5	4,3

Tabell 7. Skåre entreprenørrollen

Politikernes skår i påstand 4 er lavere enn både administrasjonens og resten av næringslivet.

Næringslivet med 1-4 og 10+ ansatte, har nøytral oppfatning av kommunens forståelse for næringslivets behov. Det er bedrifter med 5-9 ansatte som gir best skår.

Juridisk handlingsrom

Her får kommunen lavest skåre av alle vurderte områder. Her skårer alle bortsett fra politikere og administrasjonen under 3. Det sprik mellom hva politikere og administrasjonen mener, og hva næringslivet mener. I påstand 2 er det ikke tilfredsstillende antall respondenter som har svart, og kan derfor ikke vektlegges.

Det kom ingen åpne svar.

Påstander om kommunens juridiske handlingsrom	Gründere						Politikere	Admin
	Skår	/etablering /vurdering	Næringsliv 1-4	Næringsliv 5-9	Næringsliv 10+			
1. Kommunen er bevisst på og legger til rette for at også det lokale næringslivet kan vinne oppdrag/avtaler i forbindelse med innkjøp, bygg, infrastruktur etc.	3,0	2,8	2,9	2,8	2,8	3,5	3,5	
2. Kommunen vektlegger kriterier (f.eks. miljø, service, nærhet) som skaper muligheter for lokalt næringsliv i anbudsprosesser	2,6	2,3				3,8	3,2	
Sum	2,8	2,6	2,9	2,8	2,8	3,6	3,3	

Tabell 8. Skåre juridiske handlingsrom

Økonomisk handlingsrom

Her er den totale skåren ikke under 3. Politikere og administrasjonen gir høyere skår enn næringslivet. Det ble nevnt mange tema i de åpne svarene.

Påstander om kommunens økonomiske handlingsrom	Skår	Gründere			Politikere	Admin	
		/etablering /vurdering	Næringsliv 1 -4	Næringsliv 5-9			Næringsliv 10+
1. Kommunen evner å prioritere midler til næringsutvikling innenfor de årlige kommunebudsjettene	3,0	2,8	3,1	3,4	2,6	4,2	3,0
2. Kommunen bruker næringsfond, kraftfond eller tilsvarende aktivt for å støtte opp - utvikle både nytt og eksisterende næringsliv	3,4	3,3	3,6	3,4	3,5	4,2	4,1
3. Kommunen tilrettelegger for næringsutvikling gjennom betydelige investeringer i infrastruktur (bredbånd, areal, vei, parkering m.m.)	3,3	3,1	3,3	3,2	3,3	3,7	4,0
4. Kommunen hjelper næringslivet med å skaffe finansiering av sine utviklingsprosjekter, eks. Innovasjon Norge	3,2	2,8	3,3	3,3	3,1	3,5	4,1
Sum	3,2	3,0	3,3	3,3	3,1	3,9	3,8

Tabell 9. Skåre økonomiske handlingsrom

Både gründere og næringsliv gir lavest skår til påstandene om prioritering av midler til næringsutvikling og finansiering av utviklingsprosjekter. Næringslivet er mest fornøyd med aktiv bruk av fond for å støtte opp og utvikle næringslivet, som skårer med 3,4.

I de åpne svarene kommer det frem flere sentrale temaer rundt økonomisk handlingsrom. Det etterspørres en langsiktig økonomisk plan og en retning av offentlige anskaffelser mot det lokale næringslivet for å styrke dets posisjon. En økning i økonomiske midler til næringslivet blir også nevnt, sammen med behovet for bedre oppfølging av mindre synlige bedriftseiere. Respondentene understreker viktigheten av å bruke lokale entreprenører i kommunale prosjekter. Selv om noen uttrykker tilfredshet med kommunens innsats, er det kritikk mot treg infrastrukturutvikling, spesielt manglende bredbåndstilbud. Kulturens rolle og betydningen av felles samlingssteder for næringsutvikling trekkes frem. Til slutt nevnes det bekymringer over støttevalg og opplevd selektivitet i støttepolitikken.

Kommunens kompetanse og kapasitet

Det er gründere som gir lavest skår og administrasjonen gir høyest skår.

Påstander om kommunens kompetanse og kapasitet	Gründere						
	Skår	/etablering /vurdering	Næringsliv 1 -4	Næringsliv 5-9	Næringsliv 10+	Politikere	Admin
1. Næringsutvikling står høyt på den kommunale dagsorden	2,9	2,7	2,8	2,7	3,0	3,7	4,0
2. Kommunen har god kapasitet i arbeidet med næringsutvikling	3,0	2,7	3,2	3,2	3,1	3,3	3,7
3. Kommunen evner å koordinere arbeidet med nærings saker godt på tvers av ulike avdelinger/etater	3,0	3,1	3,0	3,2	3,3	3,1	3,4
Sum	3,0	2,8	3,0	3,0	3,1	3,4	3,7

Tabell 10. Skåre kompetanse og kapasitet

Gründerne er minst fornøyd med kommunens fokus på næringsutvikling og kommunens kapasitet til å håndtere næringsutviklingsarbeid. Små og mellomstore bedrifter gir lavest skår til påstanden om at næringsutviklingen står høyt på den kommunale dagsorden. Administrasjonen er mest fornøyd og deretter politikerne

Det var ingen åpne svar.

Næringsutvikling, stedsutvikling, tilflytting og bolig

Disse områdene ble kartlagt gjennom tilleggsspørsmål som kommunen selv valgte å ta med i sin undersøkelse. Både små og mellomstore bedrifter er delvis fornøyd med kommunens innsats i rekruttering, tilflytting og oppbygging av kompetanse.

Næringslivet har mange innspill om hvordan samarbeidet med kommunen kan styrkes. De kommer også med forslag til tiltak for økt vekst og næringsutvikling.

Andre påstander	Gründere						Politikere	Admin
	Skår	/etablering /vurdering	Næringsliv 1-4	Næringsliv 5-9	Næringsliv 10+			
1. Politikere samarbeider og prioriterer næringsutvikling	3,0	2,5	3,1	3,2	2,6			
2. Kommunen er dyktige til å se næringsutvikling i sammenheng med boligtilbud, inkludering og stedsutvikling	3,2	3,2	3,4	3,5	2,8		4,0	
3. Kommunen jobber aktivt for å tiltrekke flere innbyggere og ny kompetanse til kommunen	3,2	3,2	3,5	3,6	3,3		4,0	
4. Aktiv entreprenørrolle	3,3	3,4	3,3	3,2	3,1		4,0	

Tabell 11. Skåre andre påstander

Gründere og næringsliv 10+ skårer politikere og samarbeid om næringsutvikling relativt sett lavt på hhv. 2,5 og 2,6. Ellers er skåren fra gründere og næringsliv mer nøytral og opp mot fornøyd på disse påstandene, med unntak av Næringsliv 10+ som gir skår 2,8 til at kommunen ser næringsutvikling i sammenheng med boligtilbud, inkludering og stedsutvikling. Administrasjon er «delvis fornøyd» med denne rollen. Det var ingen politikere som svarte på disse påstandene. Det var heller ingen svar fra administrasjonen i påstand nr. 1.

Det kom mange innspill og forslag gjennom svarene på de åpne spørsmålene som flere kommuner valgte å ta med i undersøkelsene, slik som tabell 2 gir en oversikt over. Nedenfor viser essensen av tilbakemeldingene som kom inn knyttet til hvert spørsmål. Svarene er bearbeidet til tematiske kategoriseringer.

Hva din bedrift kan bidra med som samarbeidspartner for kommunen og hva næringslivet kan gjøre?

Forslagene her kan grupperes i fem hovedområder der næringslivet kan bidra:

Kommunikasjon, samarbeid og informasjon, som inkluderer at næringslivet tar initiativet til bedre dialog mellom næringslivet og kommunen som f.eks. aktiv deltagelse i planprosesser, støtte til lokale bedrifter, og økt involvering av bedrifter i dialog med hverandre gjennom forskjellige fora og møteplasser.

Omdømmebygging og markedsføring, som fokuserer på at næringslivet også markedsfører kommunen som attraktiv og bidra til positivt omdømme.

Kompetanse og kunnskapsdeling, som viser til at de kan øke fokuset på kompetanseheving og informasjonsdeling innenfor bransjene i næringslivet.

Lokal tilhørighet og støtte til næring, som anbefaler bruk av lokale bedrifter og bidra til flere arbeidsplasser i kommunen

Støtte og samarbeid for næringsutvikling, som inkluderer aktiv innsats for å få oppdrag fra ulike sektorer og hjelp til nyetablerte bedrifter. Her blir næringsforeninger nevnt som et slikt bindeledd.

Har du andre innspill om næringsutvikling?

Kommunen bør støtte og veilede bedrifter. Aktuelle tiltak er etableringsstøtte, økonomisk støtte for små bedrifter, veiledning om lover og regler, kompetanseutvikling, mentorordninger (mellom etablert næringsliv og nyetablerte/gründere) og samarbeid mellom bedrifter, samt kort behandlingstid på byggesaker.

Kommunen burde markedsføre seg selv og øke attraktivitet. Dette innebærer å vise fram lokalt næringsliv for eksterne aktører, innbyggere og andre. Kommunen burde arbeide med bærekraftig utvikling og vise fram fordelene ved å etablere seg i kommunen. Samt opprettholde en tett dialog mellom kommune og næringsliv. Bedriftene ønsker bedre kommunikasjon mellom administrasjon og næringsliv. Kommunen må skape lokal forankring gjennom å involvere innbyggerne, hente inn og vurdere ideer fra folk.

Samarbeid og smart bruk av ressurser var et annet overordnet innspill. Samarbeid mellom kommunen, næringslivet, og større bedrifter kan åpne nye muligheter, spesielt ved å tilby lokaler for nystartede virksomheter og engasjere forskningsmiljøer for innovasjon. Støtte til lokal handel både fra næringslivet og kommunen er viktig for å ivareta det lokale næringslivet. Ved at kommunen tilbyr veiledning, tilgang på finansielle støtteordninger og risikokapital kan bedrifter redusere risiko og tap i prosjekter, som kan bidra til at bedrifter kan satse på utviklingsprosjekter.

Vurdering av vekst og positiv utvikling for din bedrift?

Her er det en del korte ja, kanskje og nei svar. Hovedvekten er midt på treet. Flere svar peker på at kommunene har et stort potensial innenfor forvaltning av naturressurser som skog, fiske, mineraler eller landbruk. Bedriftene i disse kommunene kan dra nytte av disse lokale ressursene på en bedre og mer bærekraftig måte for å stimulere til økonomisk vekst.

Befolkningsnedgang og fraflytting er et annet tema som går igjen. For å utløse vekst og positiv utvikling er det viktig å tiltrekke seg og beholde innbyggere, spesielt unge mennesker. Dette kan oppnås ved å tilby attraktive arbeidsmuligheter, infrastruktur og gode offentlige tjenester. Svarene viser at kommunene har potensial for mer turisme basert på sin kulturelle arv og identitet, naturskjønnhet og unike opplevelser. Respondentene nevner at man kan videreutvikle turistnæringen og tilby produkter og tjenester som tiltrekker seg besøkende og genererer økonomisk aktivitet.

Respondentene viser også til samarbeid mellom bedrifter, offentlige instanser og lokalsamfunnet for å utløse vekst og utvikling. Gjennom samarbeid og partnerskap kan ressurser, kunnskap og nettverk deles, og synergier kan oppnås for å styrke næringslivet i kommunene. God infrastruktur og tilgjengelighet til andre regioner er viktige faktorer for å tiltrekke seg investeringer og støtte vekst i bedriftene. Forbedret vei- og transportsystem, bredbåndstilkobling og tilgjengelighet til markedene er noe som går igjen i svarene.

Flere vektlegger betydningen av bærekraftighet og miljøvennlige tiltak. Ved at det offentlig tar en rolle i bærekrafts arbeidet vil bedriftene også oppfordres til å gjennomføre bærekraftige praksiser og ta hensyn til miljø- og klimaaspekter i sin virksomhet. Når bærekraftig omstilling er lønnsomt vil det være gevinster både miljømessig og for bedriftens bunnlinje. Kommunen burde være en katalysator for slik i for eksempel offentlige anskaffelser.

Hva skal til for å utløse vekst og positiv utvikling for din bedrift?

Svarene viser at det er behov for en helhetlig tilnærming som tar hensyn til infrastruktur, effektiv saksbehandling, strategisk planlegging, samarbeid, markedsføring, rekruttering og støtteordninger. Kommunene bør jobbe tett med næringslivet, være lydhøre overfor bedriftenes behov og legge til rette for et positivt forretnings- og næringsmiljø som fremmer vekst og utvikling.

Utfordringer for din bedrift/planer?

Oppsummert viser svarene at bedriftene står overfor ulike utfordringer knyttet til markedsføring, samarbeid og ressurser, økonomiske forhold på grunn av Covid-19 og dagens demografiutfordringer, infrastruktur og tilgjengelighet, samt kompetanse og arbeidskraft - der digital kompetanse fremheves.

Hvilke tiltak bør settes i gang for å få en positiv næringsutvikling i årene framover?

Oppsummert viser svarene at bedriftene ønsker effektiv saksbehandling og tilrettelegging. Andre tiltak som foreslås er å etablere næringsforeninger og nettverk, samt utvikle strategier og planer. I tillegg nevnes:

- markedsføring, attraktivitet og samarbeid
- støtte og finansiering
- infrastruktur og tilrettelegging
- rekruttering og arbeidskraft
- bærekraft og grønn omstilling

5. Ingen overraskende funn – bortsett fra gründere – for store forventninger til distriktskommunene?

I kap. 4 slår vi fast at de ansatte og folkevalgte i kommunen vurderer kommunens praksis mer positivt enn hva gründere og næringsliv gjør. Dette ser vi også i en kartlegging om hvordan næringsforeninger i distriktskommuner vurderer kommunens arbeid med næringsutvikling (Vareide & Storm, 2021). Næringsforeningene ønsker en mer offensiv kommune som legger til rette for næringslivet. Det er kun et fåtall av de kommunale oppgavene næringsforeningene er svært tilfreds med. Av de oppgavene de var mest tilfredse med er utbygging av bredbånd, og kommunens innsats for å sikre gode veier, havn og transportløsninger. Ordførerens rolle betyr mye, og næringsforeningene vurderer at ordfører som påvirker opp mot sentrale myndigheter er den arbeidsmetoden som har størst betydning. Det kom også fram at det er et sprik mellom hvordan næringsforeningene ser på den kommunale næringsutviklingsrollen og hvordan administrasjonen ser på den. Her er næringsforeningene langt mer skeptiske.

Tre ulike FAFO-rapporter, inkludert Hødnebo og Lund (1994), Nergaard (1996) og Moen (2011), har påpekt at kommunens rolle i forhold til næringslivet varierer avhengig av kommunestørrelse. I de større kommunene er tilrettelegging for planlegging og utvikling, kapasitet på infrastruktur og næringsarealer, kjent som forvaltningsrollen, viktigst. Derimot vektlegges kommunens rolle som tjenesteproducent og entreprenør i større grad i mindre distriktskommuner, med fokus på å yte tjenester og drive utviklingsprosjekter i samarbeid med næringslivet.

I våre næringsundersøkelser har ikke respondentene blitt spurt om hvilke av kommunens roller som er viktigst, men hvordan deres opplevelse av *kommunens praksis* i de ulike rollene er. Gjennom de åpne svarene ser vi antydning til at *alle* rollene ser ut til å være like viktige for næringslivet i disse distriktskommunene. Respondentene sier at arealplanlegging og saksbehandlingstid er viktig, i tillegg til økonomisk støtte og rådgivning, samt at kommunen samarbeider i utviklingsprosjekter. Dette samsvarer med funn fra Distriktscenterets notat til Distriktsnæringsutvalget i 2020 (Wekre & Jensen). Det er sammensatt og handler om lokale forhold, men for at kommunene skal kunne i økende grad lykkes i sin næringsutviklingsrolle, er det viktig med rask saksbehandlingstid, enkel tilgang til informasjon og økonomisk støtte. Næringslivet vektlegger behovet for en velfungerende førstelinjetjeneste som tilbyr rådgivning og veiledning, samt bidra til nettverksbygging (Ibid, s. 4-5).

Enkel tilgang til informasjon og økonomisk støtte er noe som spesielt uthever seg i vårt datamateriale. Dette er noe næringslivet er mest tydelig på at de ikke er særlig tilfreds med. Dette gjelder informasjon om mulige støtteordninger og kommunens evne til å formidle informasjon ut til næringslivet. Bruk av fond er derimot tilfredsstillende. I de åpne svarene er bruk av fond også nevnt og flere respondenter uttrykker mer midler og bruk av slike fond.

I vår undersøkelse er næringslivet generelt sett fornøyd med kommunens førstelinjetjeneste, spesielt ovenfor det etablerte næringslivet, men også de under etablering. Dette er det næringslivet er mest tilfreds med i hele undersøkelsen. Når det gjelder kommunens evne til nettverksbygging, viser de åpne svarene i vår undersøkelse at næringslivet ønsker en næringsforening som bistår og koordinerer dette arbeidet. Ettersom gründerne gir kommunen lavest skår på alle påstandene som er undersøkt, kan det tolkes som om at det burde spesielt vies mer tid til nettverksbygging for den gruppen. F.eks. kunne det vært nyttig å ha en mentorordning mellom nyetablerer og etablerte. Hvordan få det til? Her kan kommunen bistå med å tilrettelegge.

I innledningen slo vi fast at Distriktssenteret legger til grunn at alle kommuner gjennom sitt arbeid med nærings- og samfunnsutvikling kan utgjøre en forskjell overfor det lokale næringslivet. Funnene i disse 10 næringsundersøkelsene forsterker vår opplevelse av dette. Skåren som kommunene får fra gründerne og næringsliv viser at det er stort potensiale for kommunen til å forbedre seg. Da vil kommunens innsats potensielt bety mer for næringslivet enn i dag, og utgjøre en positiv forskjell.

Samtidig mener vi at kommunens rolle som næringsutvikler har blitt stadig mer kompleks de siste årene og forventningene til kommunen har økt. Gjennom de åpne svarene i disse 10 undersøkelsene ser vi at gründerne og næringsliv har høye forventninger til hva kommunen bør bidra med. Respondentene mener at deres kommune bør utøve de tre rollene som forvalter, tjenesteprodusent og entreprenør bedre enn i dag. Samtidig forventer de at kommunen arbeider aktivt med å tiltrekke seg flere innbyggere som fyller behovet for arbeidskraft i næringslivet. Næringslivet peker også på kommunen som viktig aktør for å gjøre noe med mangelen på egnede boliger, boligtomter og attraktive tomtearealer.

Fire notater levert av forskningsmiljøene NORCE, Trøndelag Forskning og utvikling, Oxford Research og Østlandsforskning som samlet utleder 12 distriktskommuner som har lyktes med næringsutvikling viser at næringsutvikling og samfunnsutvikling er nært sammenvevd (Nygaard, 2020; Carlson & Sand, 2019; Flatnes, Brastad & Hansen, 2019; Bråta, 2019). I notatene er det fremhevet at tjenestetilbud innen barnehage, grunnskole og kultur er viktig. Det understøttes for øvrig av studien til Borge, Håkonsen, Løyland, Stokke (2013). I vår undersøkelse er det ikke mange påstander i undersøkelsen som retter seg mot den brede samfunnsutviklingsrollen. Dataen vi har her er derfor noe mangelfull, både i de åpne og lukkede svarene. Det er ingen tilleggs spørsmål som direkte spør om dette.

Moens studie fremhever betydningen av rask saksbehandling for bedrifters evne til å starte nye prosjekter og etablere seg (Moen, 2011). Dette gjenspeiles også i våre funn, hvor næringslivet fortsatt ser rask saksbehandling som et forbedringsområde. Samtidig vet vi at saksbehandling av nærings saker anses som svært viktig både fra kommunen og næringslivet sitt ståsted (Aarsæther, Bye, Myhr, 2020; Vareide, Storm, 2021). Hvorfor blir det da slikt? En forklaring er mangel på kapasitet. En rådmannsundersøkelse fra 2016 viser at tre fjerdedeler av kommunene har under ett årsverk i egen organisasjon for å ivareta næringsutvikling (NOU, 2023:9, s.123). Samtidig viser flere studier at det i de minste kommunene ikke nødvendigvis er egne ansatte med ansvar for næringsutvikling, slik at ansvaret faller på ordfører eller rådmann (Moen, s.56 2011). I delrapport fra ekspertutvalget for kommunereformen blir det påpekt at fordelene med dette er at arbeidet er politisk forankret, og at det er kort vei inn til kommuneadministrasjon – og tett kontakt betyr sterkere engasjement (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2014, s.94). Ulempene knytter seg imidlertid til at ordfører eller rådmann ikke nødvendigvis besitter den riktige kompetansen, sårbarhet i forhold til langsiktige satsinger, personavhengighet og begrenset tid i det daglige arbeidet.

En studie av kommunen som innkjøper viser at kommunene har stor frihet til å benytte seg av tiltak som generelt bedrer små og mellomstore/lokale leverandørens konkurransedyktighet når det gjelder kommunale kontrakter. I vårt datasett har næringslivet skåret kommunens juridiske handlingsrom lavest og de åpne svarene viser at næringslivet ønsker at kommunen handler mer lokalt. Vi tror hverken kommuner eller næringsliv har tilstrekkelig kunnskap om handlingsrommet som finnes. Offentlige anskaffelser og regelverket her kan være vanskelig å forstå, spesielt hvis det ikke er spesialkompetanse hos kommunen. Næringslivet i vår undersøkelse påpeker at kommunen ikke i særlig grad legger til rette for at det lokale næringslivet kan vinne kommunale anbud, og at kriteriene som er nedlagt i prosessen heller ikke i særlig grad harmoniserer med det lokale næringslivets muligheter for å vinne slike oppdrag.

I vår undersøkelse er det gjennomgående at gründere er minst tilfredse. Det kan være flere forklaringer på dette. En global, nettbasert inkubator¹ har identifisert fem utfordringer for gründere i rurale områder:

Gründere i distriktene kan ha begrenset tilgang til ressurser. Dette kan inkludere mangel på finansiering, teknologi, infrastruktur, kompetent arbeidskraft og faglig støtte. Geografiske avstander kan gjøre det vanskelig for gründere å nå kunder, leverandører og samarbeidspartnere. I mindre samfunn er det færre muligheter for nettverksbygging og samarbeid. Dette kan påvirke gründere ved å begrense tilgangen til mentorer, investorer og potensielle kunder. Manglende bredbåndsdekning og teknologisk kompetanse kan være en utfordring for gründere i distriktene. Dette begrenser deres evne til å utnytte digitale verktøy og markedsføre seg online (Fastercapital, 2024).

Distrikter har ofte færre organisasjoner og institusjoner som støtter gründere. Dette kan påvirke tilgangen til opplæring, veiledning og finansiering. Gründere kan også være spesielt følsomme for lange saksbehandlingstider og byråkrati, ettersom de ofte arbeider under tidspress og med begrensede ressurser. Dette understøttes også av politikkdokumentet av Interreg om utfordringer gründere har i rurale områder som går inn et overlappende utfordringsbilde (Interreg Europe, 2020, s. 4-6).

I Gründerådrapporten (2012) utgitt av Gründerrådet i 2012 på oppdrag fra Kommunal- og regionaldepartementet, diskuteres den kommunale næringsutviklingsrollen og forholdet mellom gründere og kommunen. Rapporten fremhever viktigheten av et godt samarbeid mellom kommunene og gründerne for å styrke entreprenørskap og næringsutvikling i distriktene. Gründerrådet understreker at kommunene spiller en nøkkelrolle i å tilby tilrettelagte tjenester og støtte til gründere, noe som kan bidra til å redusere byråkratiske hindringer og legge til rette for vekst og utvikling av nye bedrifter. Videre anbefales det at kommunene involverer gründere i utformingen av næringsutviklingstiltak for å sikre at tiltakene møter gründernes faktiske behov og bidrar til å skape et mer gründervennlig næringsliv. Gründerrådet poengterer også at en effektiv førstelinjetjeneste i kommunene, med god oversikt og kunnskap om tilgjengelige støtteordninger, er essensielt for å støtte gründerne i den tidlige fasen av bedriftsetableringen. Utover dette er det begrenset forskning og kunnskap spesifikt på gründeres rammebetingelser i Distrikts-Norge og forholdet mellom den kommunale næringsutviklingsrollen (ibid)

I vår undersøkelse er det gap mellom kommunens tilbud og de faktiske behovene til gründere. Det kommer også fram at gründere ønsker å bli involvert når kommunen utformer næringsutviklingstiltak, slik som utledet i Gründerrapporten.

Hva kan næringslivet gjøre?

Forskerne påpeker at næringslivet spiller en betydelig rolle i denne prosessen. For å være en god samarbeidspartner, bør næringslivet:

- Organisere seg representativt for å være en ressurs i strategiske planprosesser.
- Ta initiativ til dialog og samarbeid, spesielt i mindre eller voksende kommuner.
- Bidra til rekruttering og kompetanseutvikling gjennom lærlingeplasser og samarbeid med skoler.
- Vise vilje til å delta i fellesprosjekter og samfunnsbidrag.
- Ha kjennskap til plan- og bygningsloven for å samarbeide effektivt med kommunen. Jo tidligere næringsaktører tar kontakt, jo bedre.
- Tilby markedsinformasjon for å hjelpe kommunen med å identifisere utfordringer og muligheter.
- Informere om viktigheten av komplementære næringer og virksomheter (Einassdottir, Flatval, Røtnes, Toftdahl, 2021, s.104-93).

Dette stemmer godt overens med det respondentene i våre næringsundersøkelser oppgir i de åpne spørsmålene. Næringslivet kan være tilgjengelig og tilby rådgivning. I tillegg nevnes kompetansedeling, samt engasjement i samarbeid og dialog. Næringslivet kan også bidra til informasjon og omdømmebygging for

kommunen. Det understrekes at det er viktig å støtte andre lokale bedrifter. Næringslivet bidrar med lokale arbeidsplasser og leverer tjenester til kommunen. Noen respondenter i våre næringsundersøkelser mener at kommunen bør ta initiativ til å etablere en næringsforening. Dette viser, slik vi ser det, at noen representanter fra næringslivet ikke er bevisste på sin egen rolle og det handlingsrommet de har for å forbedre samarbeidet seg imellom. Kommunen kan være en katalysator, men det er ordensmessig at det er på det lokale næringslivet sine premisser. En mentorordning mellom gründere/nyetablerte og etablerte næringsaktører i distriktskommuner er også et punkt som fremheves i de åpne svarene.

Hva kan kommunene gjøre?

Forskerne anbefaler at kommunens roller, tjenester og initiativer må være sammenhengende. Distriktskommuner som er proaktive og søker samarbeid med næringslivet, tar initiativ til partnerskap, støtter og starter utviklingsprosjekter, lykkes bedre enn de som ikke prioriterer denne entreprenørrollen (Myhr et al)

Erfaringer fra 17 kommuner som har hatt gunstigere næringsutvikling enn befolkningsutviklingen tilsier, oppsummerer noen fellestrekk ved kommunene:

- Ser næringsutvikling som en del av å skape gode lokalsamfunn og positiv befolkningsvekst.
- Bygger på kommunens egne geografiske og næringsmessige styrker og utfordringer.
- Har en langsiktig strategi for næringsutvikling.
- Forankrer arbeidet både administrativt og politisk.
- Involverer aktivt lokalt næringsliv i strategisk planlegging.
- Ser sitt arbeid som en del av regionens satsing for positiv næringsvekst (Einisdottir et al., s. 94).

Distriktsenteret mener en grundig innsikt i næringslivets behov bidrar til at kommunen imøtekommer næringslivets forventninger og fremstår som mer næringsvennlig (Wekre & Jensen, 2021, s.3). For kommuner som ønsker å lykkes i sin næringsutviklingsrolle er det viktig å ha enkel tilgang til informasjon og økonomisk støtte, velfungerende førstelinjetjeneste og at kommunen bidrar aktivt med nettverksbygging (Wekre & Jensen, 2020, s.4-5).

Tabellen under viser de påstandene der skåren er lavere enn 3. Basert på dette kan vi utlede noen områder som de 10 kartlagte kommunene har potensiale til å forbedre og slik bli en mer næringsvennlig kommune.

Påstander om kommunen sin rolle som forvalter (A)	Gründere /etablering				
	Totalt	/vurdering	Næringsliv 1 -4	Næringsliv 5-9	Næringsliv 10+
1. Kommunen er opptatt av å ha ledige næringsarealer		2,7		2,7	
2. Kommunen legger godt til rette for infrastruktur som er viktig for det lokale næringslivet		2,9			2,9
3. Kommunens reguleringsplaner er godt tilpasset næringslivets behov	2,9	2,7		2,9	2,8
4. Det er lett for næringslivet å komme i kontakt med rett saksbehandler/ansvarlig i saker som er viktig for næringslivet		2,7			
5. Kommunen har et oppdatert planverk for arbeidet med nærings- og samfunnsutvikling	2,9	2,7		2,9	2,8
Totalt A		2,8			
Påstander om kommunen som tjenesteprodusent (B)					
3. Kommunen er flink til å formidle informasjon om mulige støtteordninger for næringslivet	2,9	2,7			
Påstander om kommunens entreprenørrolle (C)					
1. Kommunen arbeider aktivt for å engasjere næringslivet i den kommunale næringsplanen		2,8			
4. Kommunen tar aktivt kontakt med næringslivet for å initiere utviklingsprosesser i saker som er viktige for det lokale næringslivet		2,9			
Påstander om kommunens juridiske rolle (D)					
1. Kommunen er bevisst på og legger til rette for at også det lokale næringslivet kan vinne oppdrag/avtaler i forbindelse med innkjøp, bygg, infrastruktur etc.		2,8	2,9	2,8	2,8
2. Kommunen vektlegger kriterier (f.eks. miljø, service, nærhet) som skaper muligheter for lokalt næringsliv i anbudsprosesser	2,6	2,3			
Totalt D	2,8	2,6	2,9	2,8	2,8
Påstander om kommunens økonomiske rolle (E)					

1. Kommunen evner å prioritere midler til næringsutvikling innenfor de årlige kommunebudsjettene		2,8			2,6
4. Kommunen hjelper næringslivet med å skaffe finansiering av sine utviklingsprosjekter, eks. Innovasjon Norge		2,8			
Påstander om kommunens kompetanse og kapasitet (F)					
1. Næringsutvikling står høyt på den kommunale dagsorden	2,9	2,7	2,8	2,7	
2. Kommunen har god kapasitet i arbeidet med næringsutvikling		2,7			
Totalt F		2,8			
Politikere samarbeider og prioriterer næringsutvikling		2,5			2,6
Næringsutvikling=Samfunnsutvikling					2,8

Tabell 12. Skåre lavere enn 3

Oppsummert ser vi disse forbedringsområdene ut ifra tabell 12:

- At kommunens reguleringsplaner er godt tilpasset næringslivets behov ²
- At kommunen har et oppdatert planverk for arbeidet med nærings- og samfunnsutvikling
- At kommunen er flink til å formidle informasjon om mulige støtteordninger for næringslivet
- At kommunen legger til rette for lokalt næringsliv i offentlige anskaffelser og vektlegger kriterier (f.eks. miljø, service og nærhet) som skaper muligheter for lokalt næringsliv i anbudsprosesser
- At næringsutvikling ikke står høyt på den kommunale dagsorden
- At det burde jobbes gjennomgående mer med gründere/etablerere

Også i de åpne svarene kommer det forslag til områder der de kartlagte kommunene har potensial til forbedring. En generell oppsummering kan fremstilles slik:

- Gi støtte, drive veiledning, kommunisere og involvere
- Tilrettelegge for å rekruttere og tiltrekke innbyggere
- Bidra til finansiering av større utviklingsprosjekt
- Samarbeide med utdanningsinstitusjoner om studier og kurs tilpasset næringslivets behov

Forventninger vs. kapasitet og kompetanse i kommunen

Datasettet i denne undersøkelsen viser et stort sprik spesielt mellom administrasjonen og næringslivet angående den kommunale næringsutviklingsrollen. Vi tror dette delvis skyldes at næringslivet har for høye forventninger til hva kommunen kan og bør gjøre. Men det skyldes også at distriktskommunene mangler kapasitet og/eller kompetanse til disse oppgavene og er reaktive. Moen poengterer at kommunene beskrives som reaktive, at det er forskjellige virkelighetsoppfatninger og at næringslivet muligens har urealistiske forventninger til kommunene (Moen, s.17).

Det er få lovpålagte oppgaver i kommunens rolle som nærings- og samfunnsutvikler.

Generalistkommuneutvalget vurderte kommunenes lovoppfyllelse generelt. Utvalget viser at lovoppfyllelsen i rollen som samfunnsutvikler (planarbeid, samfunnsikkerhet og beredskap) var lavest av de tre rollene som

² "Dette er funn direkte fra datamaterialet. Dette må naturligvis ses i sammenheng med andre samfunnsmessige interesser kommunen skal ivareta.

ble undersøkt. Utvalget peker på at mange kommuner har eldre planer, spesielt arealplaner. Videre peker utvalget på at mange kommuner ikke har tilgang til relevant plankompetanse eller nødvendig kapasitet. I vår sammenheng er det særlig relevant at utvalget mener at små kommuner ikke i like stor grad er i stand til å bruke planverktøyene som strategisk politiske instrumenter (NOU, 2023, s. 109).

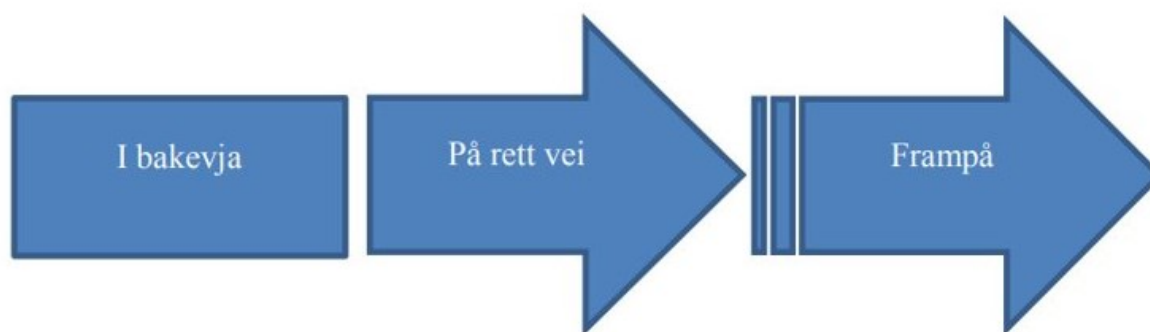
I vår undersøkelse er ansatte i kommuneadministrasjonen mer positive til sin egen kompetanse og kapasitet enn næringslivet er. Vi anbefaler distriktskommuner og lokalt næringsliv å gjøre gode felles forventningsavklaringer. Det er uheldig for utviklingen hvis det er svært ulike virkelighetsoppfatninger. Omforent forståelse bidrar til å bygge tillit, som kan bidra til å styrke konkurransekraften og øke attraktiviteten.

Å adressere utfordringene knyttet til forventninger og kapasitet i kommunen krever en dypere forståelse av elementene som utgjør kommunens utviklingskapasitet. Dette inkluderer ikke bare de umiddelbare behovene for forbedring av kompetanse og ressurser, men også hvordan disse elementene samarbeider for å fremme nærings- og samfunnsutvikling. Videre kan en utforskning av utviklingskapasitetens ulike komponenter tilby innsikt i hvordan kommuner kan overkomme eksisterende barrierer og effektivt møte både næringslivets forventninger og samfunnets bredere behov.

Utviklingskapasitet er slik vi ser det sammensatt av fem deler. **Utviklingsledelse** innebærer evnen til å motivere grupper og lede prosesser mot klare mål. **Utviklingskompetanse** som handler om kunnskap og evne innen samfunnsplanlegging, nærings- og stedsutvikling. **Utviklingskultur** kjennetegnes av et godt samarbeid mellom offentlig sektor, privat sektor, og frivilligheten, hvor ildsjeler får tillit og handlingsrom. Et steds utviklingskultur kan avgjøre om tilfeldigheter fører til kriser eller skaper nye muligheter.

Utviklingsøkonomi refererer til tilgjengelige midler for samfunnsutvikling, og **tidsressurser** er samlet tidsressurs til utviklingsarbeid der kapasiteten til administrasjonen spiller en betydelig rolle, men også den samlede ressursen man får ved å engasjere innbyggere, næringsliv og frivillig sektor (Distriktsenteret, 2015).

Gjennom Småkommuneprogrammet (2013-2014) utviklet følgeforskere fra Trøndelag Forskning og Utvikling, i samarbeid med Norut, Østlandsforskning, Vestlandsforskning og Agderforskning tre kommunale utviklingsprofiler, basert på hva som fremmer og hemmer utviklingskapasitet (Cruickshank et al, 2014, s. 3-4).

Figur 4. Tre kommunale utviklingsprofiler (ibid, s. 33)

Kommuner i «bakevja» preges av manglende kontinuitet i ledelsen, konflikter, fokus på dårlig økonomi og et interntrettet fokus. Noen stoler for mye på interkommunalt samarbeid og lener seg muligens for mye på det.

Kommuner på «rett vei» ønsker å være positive og aktive, men de strever med å koordinere seg og tenker ofte for kortsiktig. De kan ha ambisiøse planer, men disse er ikke godt forankret verken i administrasjonen eller blant befolkningen. Likevel er erkjennelsen av behovet for endring såpass sterk at disse kommunene skiller seg fra «bakevja»-kommunene.

«Frampå»-kommunene tar langsiktige strategiske valg i sitt utviklingsarbeid. De har en utviklingsrettet organisasjon, og perspektivene er godt integrert i både befolkningen og næringslivet. Dette betyr ikke alltid suksess, men forutsetningene for suksess er til stede gjennom god organisering og evnen til å handle (ibid, s. 33-37).

Kommuner kan bevege seg mellom disse stadiene, både framover og bakover. Noen kommuner kan også være i flere kategorier. Det finnes ikke to streker under svaret i nærings- og samfunnsutvikling. Det er mange grep som kan føre til endring.

Forståelsen av disse utviklingsprofilene sammen med utviklingskapasitet kan guide kommuner i å identifisere og implementerer mer effektive strategier for samfunns- og næringsutvikling. Samtidig kan det skape en reell felles forståelse med næringslivet slik at det ikke er store forskjeller med hva næringslivet og kommunen oppfatter den kommunale næringsutviklingsrollen.

Eksempler på tiltak som kan styrke den kommunale næringsutviklingsrollen

I tabellen under har vi foreslått tiltak som kan være til inspirasjon for distriktskommuner. Dette kan ses i lys med områdene der det skåres lavere enn 3, slik som tabell 12. Dette er ikke en uttømmende tiltaksplan:

Påstander om kommunen sin rolle som forvalter (A)	Tiltak til forbedring/styrking
1. Kommunen er opptatt av å ha ledige næringsarealer	Tidlig dialog med næringslivet, forventningsavklaringer, god prosess med arealdel, kommunikasjon, arealbank med oppdatert informasjon, utvikle strategier for arealutnyttelse som støtter bærekraftig næringsutvikling
2. Kommunen legger godt til rette for infrastruktur som er viktig for det lokale næringslivet	Kartlegging infrastruktur, liste med prioriteringer, Utvikle infrastrukturplaner i samarbeid med næringslivet, sikre tilstrekkelig finansiering og støtte for infrastrukturprosjekter.
3. Kommunens reguleringsplaner er godt tilpasset næringslivets behov	Tidlig dialog med og inkludering av næringslivet og god prosess knyttet til reguleringsplaner, Forventningsavklaringer, regelverksforenkling og effektivisering av reguleringsprosessene.
4. Det er lett for næringslivet å komme i kontakt med rett saksbehandler/ansvarlig i saker som er viktig for næringslivet	Tydlig kontaktinformasjon og ansvarsområder på kommunens nettside, god kjennskap fra servicetorget, tydelige forankrede retningslinjer om kontaktprosedyre
5. Kommunen har et oppdatert planverk for arbeidet med nærings- og samfunnsutvikling	Planstrategi, politisk/administrativ prioritering av planverket
6. Kommunen er bevisst på at saksbehandling i saker som angår næringslivet skal behandles raskt	Flytskjema saksbehandling, gode retningslinjer, maler og oppfølging fra ledelsen, god kommunikasjon med næringslivet
Påstander om kommunen som tjenesteprodusent (B)	
1. Kommunen har lett tilgjengelig førstelinje/ veiledningstjeneste for eksisterende næringsliv	Bygg opp organisasjonskultur, førstelinje-kompetanse, tydelige tider for å ta kontakt med kommunen, forbedre digitale tjenester for raskere og mer effektiv kommunikasjon
2. Kommunen har lett tilgjengelig førstelinje/ veiledningstjeneste for etablerere/gründere	Som ovenfor
3. Kommunen er flink til å formidle informasjon om mulige støtteordninger for næringslivet	Seminarer, tydelig informasjon på hjemmeside om lokale, regionale og nasjonale støtteordninger, Arrangere regelmessige informasjonsmøter og workshops, intern kompetanseutvikling om støtteordninger, frokostmøter.
4. Alt i alt yter kommunen god service overfor næringslivet	Ta en gjennomgang av alle serviceytende tjenester fra kommunen, etabler «god praksis»

Påstander om kommunens entreprenørrolle (C)	
1. Kommunen arbeider aktivt for å engasjere næringslivet i den kommunale næringsplanen	Nettverksbygging f.eks. med å organisere regelmessige møtepunkter for samarbeid og dialog, tidlig dialog/kontakt med næringslivet og involvering i utforming og gjennomføring av næringsplaner, tillitsarbeid, politisk/administrativ forankring.
2. Kommunen har god forståelse for behovene til det etablerte næringslivet	Bedriftsbesøk, dialog med evt. næringsforening, kompetansebygging, oppsøkende kontakt med åpent sinn, Kartleggingsarbeid, behovsanalyser, markedsundersøkelser, opprett «rådgivende utvalg med representanter fra næringslivet,
3. Kommunen har god forståelse for behovene til gründere/etablerere	Som ovenfor, men også etablere mentor- og nettverksprogrammer med det etablerte næringslivet for å støtte nyetableringer og gründere
4. Kommunen tar aktivt kontakt med næringslivet for å initiere utviklingsprosesser i saker som er viktige for det lokale næringslivet	Politisk/administrativ forankring. Etabler "god praksis" for kontakt, bruk næringsforening aktivt, utøv «entreprenørrollen»
5. Kommunen arbeider aktivt for å skape nettverk mellom næringslivet og kommunen	Flere nettverksarenaer både fysisk og digitalt, frokostmøter, bli med på næringslivsnettverkstreff, avhold seminarer, kveldstreff. Mye kan være lavterskel
Påstander om kommunens juridiske handlingsrom (D)	
1. Kommunen er bevisst på og legger til rette for at også det lokale næringslivet kan vinne oppdrag/avtaler i forbindelse med innkjøp, bygg, infrastruktur etc.	Etablering av Byggebørs lignende seminarer, tilby opplæring og veiledning til lokale bedrifter om anbudsprosesser https://distriktsenteret.no/digitale-verktoy/guide-for-lokale-innkjop/
2. Kommunen vektlegger kriterier (f.eks. miljø, service, nærhet) som skaper muligheter for lokalt næringsliv i anbudsprosesser	Som ovenfor
Påstander om kommunens økonomiske handlingsrommet (E)	
1. Kommunen evner å prioritere midler til næringsutvikling innenfor de årlige kommunebudsjettene	Politisk/administrativ støtte og forankring, tydelig tiltak om næringsutvikling, utarbeid strategisk næringsplan med handlingsplan knyttet til handlings- og økonomiplan, innovasjonsfond/strategisk næringsfond, ha en transparent prosess for tildeling
2. Kommunen bruker næringsfond, kraftfond eller tilsvarende aktivt for å støtte opp - utvikle både nytt og eksisterende næringsliv	Kartlegg og prioriter, politisk/kommunal forankring
3. Kommunen tilrettelegger for næringsutvikling gjennom betydelige investeringer i infrastruktur (bredbånd, areal, vei, parkering m.m.)	Prioriter det mest aktuelle, søk om støtte f.eks. (offentlig bredbåndsstøtte FSK – NKOM), politisk/administrativ forankring
4. Kommunen hjelper næringslivet med å skaffe finansiering av sine utviklingsprosjekter, eks. Innovasjon Norge	Nettverksbygging med virkemiddelapparatet, kjennskap til ordninger, forståelse for næringslivet sine behov, oppsøkende, kompetansehevende tiltak (kurs)

Påstander om kommunens kompetanse og kapasitet (F)	
1. Næringsutvikling står høyt på den kommunale dagsorden	Workshops og kunnskapsdeling med kommunestyret, kartlegg hvorfor og identifiser mulighetsområder, SWOT-analyse , få næringsutvikling til å bli et kjernekomponent i kommunens strategiske planlegging, årlige strategiworkshop med fokus på integrering av næringsutvikling i kommunens overordnede planer,
2. Kommunen har god kapasitet i arbeidet med næringsutvikling	benytt laget rundt kommunen, prioriter, kost-nytte analyse, effektivisering av prosesser, identifiser utviklingstiltak
3. Kommunen evner å koordinere arbeidet med næringsaker godt på tvers av ulike avdelinger/etater	Matriseorganisasjon, god tverrfaglig praksis og forståelse gjennom klare kommunikasjons- og samarbeidsrutiner mellom avdelinger, implementer tverrfaglige team for større prosjekter, opprett forum for utveksling av «best practice» mellom kommunale avdelinger, politisk /administrativ forankring
Politikere samarbeider og prioriterer næringsutvikling	Politisk verksted med samarbeid og næringsutvikling på dagsorden, bruke næringsundersøkelser aktivt for å forstå og møte næringslivets behov med en balansert tilnærming for andre interesser og behov.
Næringsutvikling=Samfunnsutvikling	Tverrfaglighet, se helheten, jobb med næringslivet for å identifisere behov ifm. samfunnsutvikling (barnehager, møteplasser og egne boliger.
Rekruttering, tilflytting og kompetanse inn i kommune	omdømmeprojekt, tilflyttingskontor , møteplasser, samarbeid med utdanningsinstitusjoner med å etablere partnerskap med lokale/regionale utdanningsinstitusjoner for å sikre relevant arbeidskraft, traineeordninger
Aktiv entreprenørrolle	etabler god praksis, ekstrovert, vær tilgjengelig

Tabell 13. Mulige tiltak per rolle og påstand

6. Ideer til videre kunnskapsutvikling

Sammenstillingen av 10 næringsundersøkelser gjennomført i distriktskommuner samsvarer med tidligere undersøkelser og forskning.. Det er fortsatt et forbedringspotensial når det kommer til å harmonisere oppfatningen av den kommunale næringsutviklingsrollen blant næringslivet, folkevalgte og administrasjonen. Det som kunne ha vært interessant å se nærmere på er en kvalitativ tilnærming til spriket mellom næringslivet og spesielt administrasjonen. Hva ligger i det, mer spesifikt? Hvordan kan man jobbe med dette på en god måte? Dette har vært en problemstilling siden Moen-undersøkelsen i 2011.

Det er også interessant å følge opp at gründere skårer lavest på alle rollene. Hvorfor er det slik? Og hvordan kan kommunene jobbe bedre med dette? Det har vært stort fokus på Gründere de seneste årene. Snart skal også regjeringen legge frem den aller første helhetlige stortingsmeldingen om gründere og oppstartsbedrifter. Kan man gå i dybden på rammebetingelser og den kommunale næringsutviklingsrollen for gründere i Distrikts-Norge. Dette kan også være interessant for Distriktsenteret å utforske nærmere. Spesielt fordi det er lite spesifikk kunnskap og forskning på området som utledet i Kap. 5.

Det juridiske handlingsrommet skårer lavest, og her er det allerede tiltak som det blir jobbet med blant annet fra Distriktsenteret. Dette handler kanskje mest om kompetanse og forståelse for offentlige anskaffelser fra både kommune og næringsliv. Det må man fortsette med. Det kunne også ha vært interessant å jobbe med en tiltaksliste, slik som forslaget over på de forskjellige påstandene. En metodisk tilnærming til dette, der man f.eks. kan få informasjon om hvordan kommunene som har utført

undersøkelsene har jobbet med tiltak når det kommer til svarene fra undersøkelsen. Næringsforening er gjentakende i de åpne spørsmålsrundene.

Distriktsenteret har opparbeidet noe kunnskap på område og det kan være interessant å se videre på dette. Er det en sammenheng med de som har en næringsforening og skårene på undersøkelsen? Er det et avvik på skåre med de kommunene som har en aktiv undersøkelse og de som ikke har det? Andre områder kan være å se på hva som skaper slike forskjeller, hvordan de kan overkommes og hvilken effekt en felles forståelse har på den faktiske næringsutviklingen. Kan man identifisere «best practice» og læring på tvers av kommuner og regioner. Hva kan de kommunene med høyest skåre lære til andre, og gir det reelle effekter og resultater?

Referanser

Aarsæther, N., Bye, G., & Myhr, S. (2020). *Distriktskommunen som næringsutvikler – En kartlegging av næringsutviklerrollen anno 2020*. NORCE Norwegian Research Centre AS. ISBN 978-82-8408-073-4.

Angell, E., Ringholm, T., & Bro, J. (2015). *Brikker som mangler. Kunnskap om næringsrettet samfunnsutvikling og kommunestørrelse*. Norut Alta Rapport 2015/4. Alta: Norut Alta AS.

Borge, L. E., Håkonsen, L., Løyland, K., & Stokke, H. E. (2013). *Lokale skatter og insentiver til næringsutvikling*. SØF-rapport 02/13. Trondheim - Bø: Senter for økonomisk forskning AS og Telemarksforsking.

Bråttå, H. O. (2020). *Kommuner og næringsutvikling i Innlandet. Tre gode eksempler*. (Skriftserien 1 - 2020). Høgskolen i Innlandet. ISBN elektronisk versjon: 978-82-8380-176-7. ISSN trykt/elektronisk versjon: 2535-5678. Oppdragsgiver: Distriktsenteret.

Carlsson, S., & Sand, R. (2019). *Distriktskommuner som bidrar til næringsutvikling. Gode eksempler fra Surnadal, Overhalla og Selbu*. TFoU-rapport 2019:15. Steinkjer: Trøndelag Forskning og Utvikling AS.

Cruickshank, J., Vasstrøm, M., Sand, R., Sivertsen, H., & Haugum, M. (2014). *Samfunnsutviklingskapasitet i småkommuner. En studie av 41 småkommuner*. Trøndelag Forskning og Utvikling AS. Rapport 2014:14. ISSN 1890-6818.

Distriktsenteret. (2015). Utviklingskapasitet. Hentet fra <https://distriktsenteret.no/artikkel/utviklingskapasitet-2/>

Distriktsenteret. (2022). *Årsrapport 2022*. Hentet fra <https://distriktsenteret.no/wp-content/uploads/2023/06/Aarsrapport2022.pdf>

Distriktsenteret. (2021). *NOU 2020:12 – Næringslivets betydning for levende og bærekraftige lokalsamfunn (Distriktsnæringsutvalget)* [Høringssvar]. Hentet fra <https://distriktsenteret.no/wp-content/uploads/2021/01/Horingssvar-fra-Distriktsenteret-Distriktsnaeringsutvalget.pdf>

Einisdottir, A., Flatval, V. S., Røtnes, R., & Toftdahl, H. (2021). *Lærdommer fra gode vertskommuner for næringsutvikling*. Samfunnsøkonomisk analyse AS. Rapport nr. 03-2021. ISBN 978-82-8395-105-9.

FasterCapital. (2024). *Breaking Barriers: How Rural Entrepreneurs Overcome Challenges*. Hentet fra <https://fastercapital.com/content/Breaking-Barriers--How-Rural-Entrepreneurs-Overcome-Challenges.html#How-Rural-Entrepreneurs-Overcome-Challenges-Introduction--The-Challenges-Faced-by-Rural-Entrepreneurs>

Flatnes, A., Brastad, B., Hansen, B. T. (2019). *Gode næringskommuner i distriktene. Tre eksempler fra Sør- og Vestlandet*. Rapport 2019:12. Kristiansand: Oxford Research.

Gründerrådet. (2012). *Gründerrådrapporten*. Kommunal- og regionaldepartementet. Hentet fra https://distriktsenteret.no/wp-content/uploads/2013/08/Grunderraadrapporten_HR.pdf

Hødnebo, P.E. og J. Lund. (1994): *Næringslivets favorittkommuner. En undersøkelse av næringslivets holdninger til det offentlige tjenestetilbudet i kommunene*. FAFO-rapport 175. Oslo: Fafo.

Interreg Europe Policy Learning Platform on SME Competitiveness. (2020). *How to boost entrepreneurship in rural areas? A Policy Brief from the Policy Learning Platform on SME competitiveness*. Thematic experts: Luc Schmerber, Rene Tönnisson & Mart Veliste. Hentet fra https://www.interregeurope.eu/sites/default/files/inline/Policy_Brief_-_How_to_boost_entrepreneurship_in_rural_areas.pdf

Kommunal- og moderniseringsdepartementet. (2014). *Kriterier for god kommunestruktur*. Hentet fra https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kmd/komm/rapporter/kriterier_for_god_kommunestruktur_rettet.pdf

Moen, S. E. (2011). *Kommunen som samfunnsutvikler. Drivere og hindringer for næringsutvikling- og sysselsettingsarbeid*. Fafo-rapport 30/2011. Oslo: Fafo.

Nergaard, K. (1996). *Næringslivets favorittkommuner 1996. Næringslivets vurderinger av det kommunale tjenestetilbudet*. Fafo-rapport 206. Oslo: Fafo.

NOU. (2020). *Det handler om Norge (NOU 2020:15)*. Kommunal og moderniseringsdepartementet. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2020-15/id2788079/>

NOU. (2020). *Næringslivets betydning for levende og bærekraftige lokalsamfunn (NOU 2020:12)*. Nærings- og fiskeridepartementet og Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2020-12/id2776843/>

NOU. (2023). *Generalistkommunesystemet – likt ansvar – ulike forutsetninger (NOU 2023:9)*. Kommunal- og distriktsdepartementet. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2023-9/id2968517/>

Nygaard, V. (2020). *Kartlegging av "gode eksempler fra distrikts-Norge"*. Kommuner som utnytter sitt handlingsrom for næringsutvikling. Notatnr. 2. NORCE Samfunn.

Rønning, L. (2009). *Nyskapende praksis i kommunal næringsutvikling. Teori og praksis i kjølvannet av "Kommuneprosjektet"*. NF-arbeidsnotat nr. 1006/2009. Bodø: Nordlandsforskning.

Vareide, K., Svardal, S., Storm, H. N., & Groven, S. (2018). *Suksessrike distriktskommuner anno 2018*. TFrapport nr. 442. Bø: Telemarksforskning.

Vareide, K., & Storm, H. N. (2021). *Kartlegging av hvordan næringslivet vurderer kommunens næringsarbeid*. TFrapport nr. 614. Bø: Telemarksforskning.

Vareide, K., m.fl. (2019). *De gode hjelperne. Kommunenes samarbeidspartnere i næringsutvikling*. TF-notat nr. 9/2019. Bø: Telemarksforskning.

Wekre, T., & Jensen, R. B. (2021). *Distriktskommuner som lykkes godt med næringsutvikling*. Notat til Distriktsnæringsutvalget. Hentet fra <https://distriktssenteret.no/wp-content/uploads/2020/05/Distriktskommuner-som-lykkes-godt-med-naringsutvikling.pdf>

Vedlegg 1

Spørrebatterier der respondenter ble skåret på 1 «helt uenig», 2. «litt uenig», 3. «nøytral», 4. «litt enig» og 5. «helt enig».

Roller og påstander
Påstander om kommunen sin rolle som forvalter (A)
1. Kommunen er opptatt av å ha ledige næringsarealer
2. Kommunen legger godt til rette for infrastruktur som er viktig for det lokale næringslivet
3. Kommunens reguleringsplaner er godt tilpasset næringslivets behov
4. Det er lett for næringslivet å komme i kontakt med rett saksbehandler/ansvarlig i saker som er viktig for næringslivet
5. Kommunen har et oppdatert planverk for arbeidet med nærings- og samfunnsutvikling
6. Kommunen er bevisst på at saksbehandling i saker som angår næringslivet skal behandles raskt
Totalt A
Påstander om kommunen som tjenesteprodusent (B)
1. Kommunen har lett tilgjengelig førstelinje/ veiledningstjeneste for eksisterende næringsliv
2. Kommunen har lett tilgjengelig førstelinje/ veiledningstjeneste for etablerere/grundere
3. Kommunen er flink til å formidle informasjon om mulige støtteordninger for næringslivet
4. Alt i alt yter kommunen god service overfor næringslivet
Totalt B
Påstander om kommunens entreprenørrolle (C)
1. Kommunen arbeider aktivt for å engasjere næringslivet i den kommunale næringsplanen
2. Kommunen har god forståelse for behovene til det etablerte næringslivet
3. Kommunen har god forståelse for behovene til grundere/etablerere
4. Kommunen tar aktivt kontakt med næringslivet for å initiere utviklingsprosesser i saker som er viktige for det lokale næringslivet
5. Kommunen arbeider aktivt for å skape nettverk mellom næringslivet og kommunen
Totalt C
Påstander om kommunens juridiske handlingsrom (D)
1. Kommunen er bevisst på og legger til rette for at også det lokale næringslivet kan vinne oppdrag/avtaler i forbindelse med innkjøp, bygg, infrastruktur etc.

2. Kommunen vektlegger kriterier (f.eks. miljø, service, nærhet) som skaper muligheter for lokalt næringsliv i anbudsprosesser
Totalt D
Påstander om kommunens økonomiske handlingsrom (E)
1. Kommunen evner å prioritere midler til næringsutvikling innenfor de årlige kommunebudsjettene
2. Kommunen bruker næringsfond, kraftfond eller tilsvarende aktivt for å støtte opp - utvikle både nytt og eksisterende næringsliv
3. Kommunen tilrettelegger for næringsutvikling gjennom betydelige investeringer i infrastruktur (bredbånd, areal, vei, parkering m.m.)
4. Kommunen hjelper næringslivet med å skaffe finansiering av sine utviklingsprosjekter, eks. Innovasjon Norge
Totalt E
Påstander om kommunens kompetanse og kapasitet (F)
1. Næringsutvikling står høyt på den kommunale dagsorden
2. Kommunen har god kapasitet i arbeidet med næringsutvikling
3. Kommunen evner å koordinere arbeidet med nærings saker godt på tvers av ulike avdelinger/etater
Totalt F
Andre felles spørsmål
Politikere samarbeider og prioriterer næringsutvikling
Kommunen er dyktige til å se næringsutvikling i sammenheng med boligtilbud, inkludering og stedsutvikling
Kommunen jobber aktivt for å tiltrekke flere innbyggere og ny kompetanse til kommunen
Aktiv entreprenørrolle

Distriktssenteret
Kompetansesenter for distriktsutvikling

MERKUR
FOR BUTIKKEN OG BYGDA

Alstahaug – Steinkjer – Sogndal

distriktssenteret.no
merkur-programmet.no

Telefon 48 16 82 80